

BVD / SBP

- rapportage over internationale ontwikkelingen
feiten en achtergronden die van belang
kunnen zijn voor de binnenlandse veiligheid

Nr. A84/011

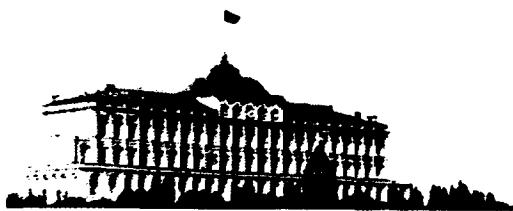
27 februari 1984

DE AANSTAANDE PARLEMENTSVERKIEZINGEN IN DE SOVJET-UNIE

In de kiesafdeling 89/31 brachten de veteraan van de kolchoze
"Derde vijfjarenplan" van het district Geok-Tepin van
Toerkmene, en de melksters
als eersten hun stemmen uit.

DE AANSTAANDE PARLEMENTSVERKIEZINGEN IN DE SOVJET-UNIE

The Great Kremlin Palace where the USSR Supreme Soviet meets

Inleiding

Op 4 maart a.s. zullen in de Sovjet-Unie een dikke 175 miljoen burgers hun gang maken naar de stembus om deel te nemen aan de eens in de vijf jaar te houden verkiezingen voor de Raad van de Unie en de Raad van Nationaliteiten, de twee kamers waaruit het Sovjetrussische parlement - de Opperste Sovjet - is samengesteld.

A high percentage of the electorate—about 99.8 per cent—vote in elections in the USSR.

De vorige verkiezingen van 4 maart 1979 leverden een record op: 99,99% van het totaal aantal kiesgerechtigden vervulde toen zijn plicht ten opzichte van systeem en vaderland. Ongetwijfeld zal ook dit keer de opkomst groot zijn en aangenomen mag worden dat alles zal worden gedaan om het percentage van 1979 minstens te evenaren. De in het Sovjetsysteem gebruikelijke hoge opkomstpercentages en de zekerheid dat - tenminste in geval van parlementsverkiezingen - alle kandidaat-afgevaardigden ook werkelijk worden gekozen, wijst erop dat het Sovjetrussische electorale systeem op een gedegen wijze in elkaar zit en in de praktijk weinig ruimte laat voor een echte keuze. Interessant bij de verkiezingen van 4 maart a.s. is dat de kandidaat-afgevaardigde voor de Raad van de Unie van het Proletarskiy kies-district in de hoofdstad Moskou, nl. _____, niet zal worden herkozen. Ook als voorzitter van het Presidium van de Opperste Sovjet zal hij dus een opvolger moeten krijgen en die keuze kan misschien inzicht geven in de machtsverhoudingen binnen het hoogste Sovjetéchelon. Wanneer deze beslissing is te verwachten staat nog niet vast, maar krachtens artikel 124 van de Sovjetgrondwet moet "niet langer dan

twee maanden na de verkiezingen" de nieuwe Opperste Sovjet worden bijeengeroepen.

Election day in the USSR
is a nation-wide holiday.

Enige achtergronden

Bij de komende verkiezingen van begin maart gaat het, zoals in het voorgaande al is aangeduid, om de bezetting van de Raad van de Unie en de Raad van Nationaliteiten voor de komende vijf jaar *). Beide kamers bestaan uit elk 750 afgevaardigden. De Raad van de Unie is samengesteld uit afgevaardigden die worden gekozen in kiesdistricten met ongeveer een gelijk aantal inwoners. De Raad van de Nationaliteiten wordt samengesteld op basis van het principe dat territoriale eenheden met gelijke status en een bepaalde grondwettelijk gegarandeerde mate van "autonomie" een gelijk aantal afgevaardigden leveren. Inwoneraantallen vormen hier dus geen criterium. Ieder unierepubliek levert voor de Raad van Nationali-

*) In het verleden waren er om de vier jaar verkiezingen, maar bij de herziening van de Grondwet in 1977 werd de zittingsperiode van het parlement op vijf jaar gesteld.

teiten 32 afgevaardigden, iedere autonome republiek 11 en iedere autonome provincie 5 vertegenwoordigers. De zg. autonome gebieden hebben elk één vertegenwoordiger binnen deze Raad.

De Raad van de Unie kan geen enkel besluit nemen zonder dat de Raad van de Nationaliteiten daarmee instemt en omgekeerd. Wil een wet bekrachtigd worden, dan moet deze door beide kamers goedgekeurd worden met een meerderheid van stemmen.

De basisregels voor de verkiezingen van de afgevaardigden voor beide kamers zijn neergelegd in de Grondwet van 1977 en bepalen dat deze geheim en direct zijn. Dit laatste houdt in dat de afgevaardigden rechtstreeks door de burgers worden gekozen. In de huidig geldende kieswet, die dateert van 6 juli 1978, worden op basis van die algemene principes de procedures geformuleerd, waaraan bij verkiezingen in de Sovjet-Unie moet worden voldaan.

De huidige kieswet verschilt van de vorige van januari 1950 daarin, dat zij bepalingen omvat, die vóór 1978 in aparte woorschriften waren geregeld. Inhoudelijk is het totaal van de bepalingen rond het electorale systeem door de invoering van de nieuwe kieswet niet wezenlijk veranderd. Men heeft slechts van de gelegenheid gebruik gemaakt om alles binnen het raam van één wet te brengen : door de invoering in 1977 van een nieuwe Grondwet was het noodzakelijk geworden om de kieswet opnieuw te redigeren.

Korte electorale geschiedenis

Aanvankelijk, d.w.z. de eerste jaren na de Oktoberrevolutie, was het in de Sovjet-Unie gebruikelijk dat de verkiezingen op getrapte wijze werden gehouden en dat er geheim werd gestemd. Van dit laatste kon worden afgeweken, omdat de kiezers formeel het recht hadden om zelf te beslissen op welke manier zij wilden stemmen. Het gevolg hiervan was dat er ook gestemd werd bij "handopsteking", aanvankelijk incidenteel totdat in het midden van de jaren twintig deze praktijk door de autoriteiten verplicht werd gesteld.

Op 7 april 1977 bekrachtigde de Opperste Sovjet van de USSR eensgezind de nieuwe Grondwet van de USSR.

Een open stemming werd toen beschouwd als de enig mogelijke in een socialistische democratie onder het adagium dat "het geheim van het kiesrecht afsterft met de bourgeois- maatschappij". Daarbij werd toen ook aangevoerd dat alleen op die manier de werkers vrij zouden zijn van beïnvloeding door "anti-sovjetelementen" en vroegere "uitbuiters".

De Grondwet van 1936 bracht verandering in dit systeem. Bepaald werd dat de verkiezingen direct en geheim zouden zijn en dat per kiesdistrict één afgevaardigde zou worden gekozen. Deze wijziging

schiep in het begin bij sommigen de verwachting dat er echte verkiezingen zouden worden gehouden en dat er een reële keuzemogelijkheid zou zijn tussen meerdere kandidaten. De eerste verkiezingen na inwerkingtreding van de Grondwet van 1936 lieten zien dat deze verwachting ongegrond was. Per kiesdistrict bleek slechts één kandidaat gesteld te zijn, waarmee de uitslag dus bij voorbaat vaststond. Wettelijk was weliswaar de mogelijkheid gegeven om tegen te stemmen, maar dit vroeg van de individuele kiezer wel dat hij het stemhokje in zou moeten gaan om de naam van de kandidaat door te strepen. Niet-tegenstemmers kunnen namelijk zonder meer hun stembiljet in de stembus deponeren en doen dat dan ook vrijwel allemaal. Het zal geen verbazing wekken dat bij een dergelijke methode het aantal tegenstemmers uiterst gering is, omdat zij op die manier door de autoriteiten wel erg gemakkelijk onderkend kunnen worden.

Het kiessysteem van na 1978

In de kieswet van 1978 koken twee artikelen voor die de indruk kunnen wekken als zou er sprake zijn van reële keuzemogelijkheden, net zoals dat trouwens ook onder de oude kieswet het geval was. Terwille van de duidelijkheid zal hier enkel aandacht geschonken worden aan de bepalingen van de huidige kieswet.

In artikel 49 van deze wet wordt bepaald dat in geval van meer kandidaten deze in alfabetische volgorde op het stembiljet worden vermeld. In het tweede lid van artikel 52, wordt voorts gesteld dat de kiezer "bij het invullen van het stembiljet" de naam van de kandidaat op wie hij stemt laat staan en dat hij de naam van de overigen doorstreept. "De stemming geschiedt door de kiezer via het deponeren van het biljet in de stembus".

De verkiezingen van 1979 lieten - ondanks deze bepalingen - geen ander beeld zien dan die bij vorige gelegenheden : reële keuzemogelijkheden ontbraken doordat per kiesdistrict slechts een enkele kandidaat werd gesteld. Bovendien bleek ook de vroegere mogelijkheid van registratie van tegenstemmers geheel bewaard. De komende verkiezingen van 4 maart a.s. zullen precies hetzelfde beeld te zien geven doordat er ook nu per kiesdistrict één kandidaat is gesteld. In Sovjetopvattingen is dit kennelijk een volstrekt normale zaak, gelet op de uitspraken van , de voorzitter van de Raad van de Unie, in een in 1983 verschenen Novosti-boekwerkje ("Zo werkt het Sovjetparlement").

stelt daarin dat de wet weliswaar het aantal kandidaten per district niet beperkt en dat tijdens de voorverkiezingen niet zelden bepaalde kieskringen twee kandidaten stellen, maar dat uiteindelijk op het stembiljet voor de kiezer slechts een kandidaat wordt vermeld. "Herinneren we eraan dat er in de burgerlijke staten van elke partij uit elke kieskring gewoonlijk één kandidaat gebalotteerd (= uitverkozen) wordt en geen twee of drie. Het aantal namen op de lijst beantwoordt in de regel aan het aantal partijen. In de USSR is er maar één partij en ze stelt ook één kandidaat per plaats, en de partijlozen treden op in één blok met de communisten".

De procedures rond de kandidaatstelling

Op 25 januari 1984 meldde Radio Moskou dat ten behoeve van de aanstaande parlamentsverkiezingen "176.928 verkiezingscommissies waren gevormd, die in totaal bestaan uit 2.052.516 vertegenwoordigers van arbeidscollectieven en sociale organisaties". Daarbij werd ook vermeld dat 55,9% van deze vertegenwoordigers geen lid van de CPSU is.

De organisatie van de verkiezingen is dus - dit ter vermijding van misverstanden - formeel geen exclusieve partijaangelegenheid. De bepalingen omtrent de manier van kandidaatstelling wijzen echter duidelijk anders uit. Het recht op het stellen van kandidaten voor de parlamentsverkiezingen is - zoals in zijn eerder aangehaalde brochure stelt - toebedacht aan organisaties van de

CPSU, maar ook aan vakbondsonderdelen, de Komsomol-jeugdbeweging, maatschappelijke organisaties, arbeidscollectieven en "aan vergaderingen van dienstplichtige militairen per legeronderdeel". Per kiesdistrict wordt door elk onderdeel dat daartoe de bevoegdheid bezit een kandidaat gesteld. Het is overigens mogelijk dat in deze fase "voorgestelde kandidaten" door de vergadering bij "gewone meerderheid van stemmen" worden afgewezen. "In dat geval", aldus de -brochure, "wordt onmiddellijk een andere kandidatuur maar voren geschoven. Elke deelnemer aan de vergadering kan (daarbij) zijn voorstellen doen".

De afgevaardigde van de Opperste Sovjet van de USSR, de leidster van de schapentelers van de experimentele basis voor veeteelt van Tjan-Sjan in Kirgizie

In de volgende fase wordt uit de kandidaten binnen een bepaalde kieskring de uiteindelijke keuze gemaakt. De vertegenwoordigers van "de arbeidscollectieven en maatschappelijke organisaties in een gegeven kieskring" - aldus daarover - "komen samen op

een kieskringvergadering Daar wordt de hele kandidatenlijst besproken, waarbij overeengekomen wordt zich te houden aan één naam die als enige kandidaat gesteund zal worden Hier nemen de vergaderingen naast andere, ook die criteria in acht die gedicteerd worden door de zorg het korps van afgevaardigden in zijn geheel tamelijk volledig alle lagen en categorieën van de bevolking te laten vertegenwoordigen".

Wat in dit betoog van in feite tot uitdrukking wordt gebracht, is dat er voor de kieskringen eigenlijk geen of anders een zeer beperkte vrijheid bestaat bij de keuze van de uiteindelijke kandidaat. Immers, welk ander niveau is in staat om een uitgebalanceerde keuze te maken tegen de achtergrond van dergelijke criteria, dan het niveau van de centrale overheid of het centrale partij-apparaat ? Daar komt dan bovendien nog bij dat de functie van parlamentslid vrijwel zeker een zg. nomenclatuurfunctie is. Het zou te ver voeren in dit verband daarop dieper in te gaan en daarom zal worden volstaan met de vermelding dat voor nomenclatuurfuncties de bepaling geldt dat de partij de controle heeft over de bezetting daarvan en daarvoor uitdrukkelijk toestemming moet verlenen.

Hoe het ook zij : in de fase van de kandidaatstelling is er geen echte vrijheid van handelen voor de individuele Sovjetburger en de kiezersvergaderingen waar beslist wordt over de kandidaat-afgevaardigden. Op zeer beknopte wijze is dit in een in 1974 door de Koordinationsausschuss deutscher Osteuropa Institute uitgegeven boek (Länderberichte Osteuropa I : Sowjetunion) aangegeven. Daarin wordt gesteld dat het totale electorale proces door de CPSU wordt gecontroleerd en dat de locale en basisorganisaties niet het recht hebben om kandidaten aan te wijzen. Vermeld wordt dan slechts dat dit recht voorbehouden is aan de hogere organen van de CPSU en van de maatschappelijke organisaties die overigens ook aan de leiding van de partij zijn onderworpen. In de bv. door het Sovjetpersbureau Novosti uitgegeven geschriften, waarin de Sovjetverkiezingen aan de orde komen, is daarover echter niets terug te vinden.

Motivering van de kiezers

People's
Artiste of the USSR, meets her consti-
tuents

In de periode, die voorafgaat aan de verkiezingen, komt in de Sovjet-Unie een organisatie van de grond die tot doel heeft de kiezer te mobiliseren. In clubs, cultuurcentra en overheidsgebouwen worden ag. agitpoenkt ingericht, waar ten behoeve van de kiezer het belangrijkste propa- gandamateriaal bijeen wordt gebrac. Vanuit deze centra zijn de ag. agi- tatoren of propagandisten actief, d

ieder 10 of 20 woningen hebben te bezoeken. Zo'n propagandist- club de eerder aangehaalde -brochure - "gaat na wie afwezig zal zijn en wie ziek is en verlangt dat er een verzegelde urn aan huis wordt gebracht voor de stemming". Hij doet "zijn rondgang in de kieskring en vertelt over de kandidaat".

Rendientelers van de sowchoze 'Tsjarski' in een afgelegen noordelijk district van het gebied Tsjita (RSFSR) brengen hun stemmen uit

Het bezoek van de propagandist heeft voor de kiezer overigens een duidelijke functie. Deze heeft daarbij nl. de mogelijkheid om klachten te spuien over individueel wel belangrijke maar politiek niet significante kwesties (slechte woonomstandigheden, lekkende daken e.d.). Dit soort klachten wordt aan de lokale autoriteiten gerapporteerd en vaak worden dan ook wel de nodige maatregelen genomen. Het is op dit punt dat het systeem de kiezers enige invloed gunt.

Het valt te verwachten dat de nu lopende verkiezingscampagne op 4 maart a.s. zal resulteren in de gebruikelijke hoge opkomstpercentages en dat alle voorgestelde kandidaten voor de parlementsverkiezingen de eindstreep zullen halen. Immers, bepaald is dat een kandidaat alleen dan niet gekozen wordt als meer dan de helft van de stemmen van alle kiesgerechtigden tegen is.

Bij verkiezingen voor de Opperste Sovjet heeft zich iets dergelijks nog nooit voorgedaan. Dat gebeurt overigens wel regelmatig bij de verkiezingen voor de lagere sovjets. Met betrekking tot de laatst gehouden verkiezingen daarvoor zegt : "(Tijdens) de verkiezingen voor de plaatselijke sovjets van volksafgevaardigden van 20 juni 1982 kreeg geen van de kandidaten in 91 kieskringen voor de verkiezing van de dorpssovjets en in drie kieskringen voor de verkiezing van de sovjets van nederzettingen meer dan de helft van het stemmenaantal en werden aldus niet verkozen als afgevaardigde ". Indrukwekkend kan dit overigens niet worden genoemd, want dit komt neer op een promillage van ongeveer 0,003 van alle kandidaten.

De functies van de parlementsverkiezingen

Als de stembusuitslagen voor de Opperste Sovjet al bij voorbaat vaststaan, dan kunnen deze verkiezingen in elk geval niet de betekenis hebben die zij vervullen in parlementaire democratieën. Dat betekent overigens niet dat zij in het Sovjetsysteem geen andere functies vervullen.

Op de eerste plaats zijn zij functioneel in de richting van het buitenland, doordat zij de indruk wekken dat ook in de Sovjet-Unie democratische procedures worden gehanteerd. Per slot van rekening bestaat de mogelijkheid om kandidaten weg te stemmen.

Op de tweede plaats biedt de aan de verkiezingen voorafgaande campagne de gelegenheid om de Sovjetbevolking bekend te maken met de actuele doelstellingen van de politieke leiding en haar daarvoor te mobiliseren. Op de derde en laatste plaats geeft de uitslag van de verkiezingen een zekere legitimiteit aan het Sovjetbestel en is het een soort demonstratie van de eenheid van de Sovjetbevolking. De hoge opkomstpercentages, de laatste keer 99,99%, leveren daaraan een belangrijke bijdrage.

De Opperste Sovjet van de USSR van de tiende samenstelling keurde op zijn vijfde zitting van 23 juni 1981 eensgezind de oproep 'Aan de parlementsleden en volkeren van de wereld' met het oog op het bewaren en verstevigen van de vrede, die gemeengoed is van de hele mensheid goed